

"नॅशनल अँक्शन फॉर मेक्नाइज्ड सॅनिटेशन इकोसिस्टम (NAMASTE)" या योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी राबविण्यात येणाऱ्या उपक्रमांचे परीक्षण करण्याकरिता राज्य आणि जिल्हा स्तरावर कार्यगट (Working Groups) स्थापन करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग

शासन निर्णय क्र. हामै॒०२६/प्र.क्र. १८ /सआक

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
१ ला मजला, मंत्रालय (विस्तार), मुंबई ४०० ०३२.

दिनांक :- १२ फेब्रुवारी २०२६.

वाचा :

१. हाताने मैला उचलणा-या सफाई कामगारांच्या नियुक्तीस प्रतिबंध करणे व त्यांचे पुनर्वसन करणे अधिनियम २०१३,
२. उपसचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग यांचे पत्र क्र. Hamaiu-२०२३ /C.R.८९ /SaAaK दि.२४.०७.२०२३,
३. उपसचिव, सामाजिक न्याय व अधिकारिता मंत्रालय, भारत सरकार यांचे दि.२२.१२.२०२३ रोजीचे पत्र,
४. वरिष्ठ आर्थिक सल्लागार, सामाजिक न्याय व अधिकारिता मंत्रालय, भारत सरकार यांचे दि.१६.०६.२०२५ रोजीचे पत्र.

प्रस्तावना:-

भारत सरकारने जुलै २०२३ मध्ये "नॅशनल अँक्शन फॉर मेक्नाइज्ड सॅनिटेशन इकोसिस्टम (NAMASTE)" ही योजना सुरु केली होती. सदर योजना सामाजिक न्याय व अधिकारिता मंत्रालय (MOSJE) आणि गृहनिर्माण व शहरी व्यवहार मंत्रालय (MoHUA) यांचा संयुक्त उपक्रम असून योजनेची अंमलबजावणी MoHUA अंतर्गत असलेल्या स्वच्छ भारत मिशन (SBM), राष्ट्रीय नागरी उपजीविका अभियान (NULM) या योजनांच्या समन्वयाने केली जाते. प्रारंभी NAMASTE ही योजना तीन वर्षांसाठी देशातील ४८०० हून अधिक नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये (ULBs) एकूण रु. ३४९.७० कोटींच्या तरतुदीसह राबविण्यात येत असून राज्यस्तरावर योजनेचे परीक्षण राज्य नोडल अधिकारी (NAMASTE) करणार आहेत. या योजनेचा उद्देश गटार आणि सेप्टिक टाकी साफ करणाऱ्या कामगारांना उपजीविकेसाठी मदत करणे, गटार आणि सेप्टिक टाक्यांची यांत्रिक पद्धतीने सफाई सुनिश्चित करणे आणि धोकादायक सफाई कामांमुळे होणारे मृत्यू शून्य करणे हा आहे. जून २०२४ मध्ये घनकचरा व्यवस्थापनात (Solid Waste Management) गुंतलेल्या कचरा वेचकांना (Waste pickers) NAMASTE योजनेचा अतिरिक्त घटक म्हणून समाविष्ट करण्यात आले असून याचा उद्देश (i) कचरा वेचकांच्या कचरा संकलन, पुनर्प्राप्ती व पुनर्वापरातील योगदानाची दखल घेणे आणि (ii) विविध हस्तक्षेपांद्वारे त्यांना सशक्त बनवून सुरक्षित, सन्मानजनक आणि शाश्वत उपजीविका उपलब्ध करून देणे हा आहे.

NAMASTE योजनेच्या विविध उपक्रमांच्या अंमलबजावणीवर योजनेच्या मार्गदर्शक सूचनांमध्ये नमूद केलेल्या विविध समित्यांद्वारे लक्ष ठेवले जाईल. तसेच इतर मिशन्स/ मंत्रालये/

विभागांशी समन्वय साधण्याचे कार्य सचिव, सामाजिक न्याय आणि अधिकारिता विभाग (Department of SJ&E) यांच्या अध्यक्षतेखालील समन्वय समिती (Coordination Committee) करेल. केंद्र, राज्य आणि जिल्हा स्तरावर तीन-स्तरीय कार्यगट या योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी राबविण्यात येणाऱ्या उपक्रमांचे परीक्षण करतील. यास्तव राज्य आणि जिल्हा स्तरावर कार्यगट स्थापन करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती .

शासन निर्णय:-

"नेशनल अँकशन फॉर मेक्नाइज्ड सॅनिटेशन इकोसिस्टम (NAMASTE)" या योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी राबविण्यात येणाऱ्या उपक्रमांचे परीक्षण करण्याकरिता राज्य आणि जिल्हा स्तरावर कार्यगट (Working Groups) स्थापन करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

२. त्यानुषंगाने राज्य आणि जिल्हा स्तरावर स्थापन करण्यात येणाऱ्या कार्यगटांची रचना पुढीलप्रमाणे आहे:

(अ) राज्यस्तरीय कार्यगट:

अ.क्र.	रचना	
१.	प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	अध्यक्ष
२.	अभियान संचालक, स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान-नागरी	सदस्य
३.	अभियान संचालक, स्वच्छ भारत अभियान-ग्रामीण	सदस्य
४.	संयोजक, राज्यस्तरीय बँकर्स समिती	सदस्य
५.	आयुक्त, आरोग्य सेवा, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,	सदस्य
६.	आयुक्त, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,	सदस्य
७.	व्यवस्थापकीय संचालक, महात्मा फुले मागासवर्गीय विकास महामंडळ मर्या., मुंबई तथा NAMASTE राज्य नोडल अधिकारी, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग	समन्वयक

(ब) जिल्हास्तरीय कार्यगट:

अ.क्र.	रचना	
१.	जिल्हाधिकारी	अध्यक्ष
२.	जिल्ह्यातील सर्वात मोठ्या महानगरपालिकेचे आयुक्त/जिल्ह्यात महानगरपालिका नसल्यास जिल्ह्यातील सर्वात मोठ्या नगरपरिषदेचे मुख्याधिकारी	सदस्य
३.	जिल्हा समन्वयक, स्वच्छ भारत अभियान -ग्रामीण	सदस्य
४.	जिल्ह्यातील NAMASTE योजनेसाठी नियुक्त नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्थांमधील नोडल अधिकारी	सदस्य
५.	व्यवस्थापक, जिल्हा अग्रणी बँक	सदस्य
६.	पोलीस विभागाचा प्रतिनिधी (पोलीस उपअधीक्षक दर्जपेक्षा कमी नाही असा)	सदस्य
७.	जिल्हा आरोग्य अधिकारी	सदस्य
८.	सहायक आयुक्त, जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र	सदस्य
९.	जिल्हा व्यवस्थापक, महात्मा फुले मागासवर्गीय विकास महामंडळ मर्या.	सदस्य
१०.	सहायक आयुक्त, समाज कल्याण	समन्वयक

३. या कार्यगटांनी प्रस्तुत योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी राबविण्यात येणाऱ्या उपक्रमांचे परीक्षण करण्याकरिता दर तिमाहीत बैठका आयोजित करणे अपेक्षित आहे.

४. प्रस्तुत योजनेच्या अनुषंगाने इतर विभागांशी समन्वय साधून आवश्यक ती सर्व कार्यवाही करण्याची तसेच वेळोवेळी शासनास अवगत करण्याची जबाबदारी समन्वयक (नोडल अधिकारी) या नात्याने व्यवस्थापकीय संचालक, महात्मा फुले मागासवर्गीय विकास महामंडळ मर्या., मुंबई यांची राहील.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक २०२६०२१२१७५४५६०९२२ असा आहे. हा शासन निर्णय डीजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(प्रज्ञा देशमुख)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

- १) मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे अप्पर मुख्य सचिव, मुख्यमंत्री सचिवालय, मंत्रालय, मुंबई,
- ३) मा. मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- ४) मा. राज्य मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- ५) मा. विरोधी पक्षनेता, विधान सभा/ विधान परिषद, विधान मंडळ, मुंबई,
- ६) सर्व सन्नानीय सदस्य, विधान सभा/ विधान परिषद,
- ७) मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई,
- ८) सर्व अ.मु.स./ प्रधान सचिव / सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- ९) पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
- १०) आयुक्त, समाजकल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
- ११) आयुक्त, आरोग्य सेवा, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
- १२) आयुक्त तथा संचालक, नगर परिषद प्रशासन संचालनालय, नवी मुंबई,
- १३) आयुक्त, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
- १४) सर्व जिल्हाधिकारी,
- १५) सर्व आयुक्त, महानगरपालिका,
- १६) सर्व पोलीस आयुक्त/ सर्व पोलीस अधीक्षक,
- १७) व्यवस्थापकीय संचालक, महात्मा फुले मागासवर्गीय विकास महामंडळ मर्या., मुंबई,
- १८) अभियान संचालक, स्वच्छ महाराष्ट्र अभियान-नागरी तथा राज्य नोडल अधिकारी,

NAMASTE,

- १९) अभियान संचालक, स्वच्छ भारत अभियान-ग्रामीण,
- २०) संयोजक, राज्यस्तरीय बँकर्स समिती,
- २१) सर्व जिल्हा आरोग्य अधिकारी,
- २२) सर्व जिल्हा समन्वयक, स्वच्छ भारत अभियान -ग्रामीण,
- २३) सर्व मुख्याधिकारी, नगर परिषद/ नगरपालिका/ नगरपंचायत, महाराष्ट्र राज्य,

- २४) सर्व प्रादेशिक उप आयुक्त, समाजकल्याण,
- २५) सर्व सहायक आयुक्त, समाजकल्याण,
- २६) सर्व सहायक आयुक्त, जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र,
- २७) सर्व जिल्हा व्यवस्थापक, महात्मा फुले मागासवर्गीय विकास महामंडळ मर्या.,
- २८) सर्व व्यवस्थापक, जिल्हा अग्रणी बँक,
- २९) निवडनस्ती (सआक).